

## Recension av Håkan Salwén, *Miljöetik: en introduktion*

*Gustav Alexandrie*

*Publicerad i Filosofisk tidskrift 2014/2.*

*Miljöetik – en introduktion*

Håkan Salwén. Bokförlaget Thales, 2013. 173 s.

ISBN 978-91-7235-094-6

Miljöetiken är en ung, men högst aktuell gren av etiken. I år har det också släppts en introduktionsbok på svenska i ämnet av filosofie doktorn Håkan Salwén.

Det uttalade syftet med boken är att ”presentera, systematisera och diskutera” några förslag på hur miljöproblem kan lösas för ”både en intresserad allmänhet och dem som inom ramen för utbildningen läser kurser med miljöetiskt innehåll”.

Tidigt i boken förklarar Salwén etikens roll i miljöproblematiken. Han konstaterar att naturvetenskapliga och ekonomiska överväganden kan lösa mycket, men att dessa inte kan tala om för oss vad vi bör göra – vilket är etikens område. Detta är en referens till *Humes lag* (som Salwéns doktorsavhandling från 2003 handlar om) som säger att inga moraliska slutsatser följer från en uppsättning icke-moraliska premisser.

Salwén ägnar sedan ett flertal kapitel till att utvärdera olika normativa teoriers rimlighet och vilka implikationer de har för frågor relaterade till miljöetik. I diskussionen inkluderas allmänna teorier såsom utilitarismen och rättighetsetiken samt mer miljönischade system som landetiken och djupekologin. Salwén för fram teoriernas centrala innehåll på ett lättförståeligt och intressant sätt för att sedan komma med grundläggande invändningar. Mycket av detta görs i frågeform, vilket provocerar läsaren till att tänka själv – något som stämmer väl överens med bokens utbildningssyfte.

Ett av bokens mest intressanta kapitel berör huruvida omärkbara skillnader i välbefinnande har moralisk relevans, vilket Salwén verkar mena att de har. Detta illustreras med ett tankeexperiment (ursprungligen utformat av Derek Parfit) där 1000 människor lider av törst och 1000 välgörare kan ge dem vatten. 100 av välgörarna har gett sitt vatten till de törstande som delar på vattnet, situationen kallas U100. Om ytterligare en välgörare hade gett sitt vatten (situationen U101) hade de törstande inte märkt någon skillnad i välbefinnande – U100 är alltså

minst lika bra som U101. På samma sätt är U101 minst lika bra som U102 när det gäller välbefinnande. Förutsatt att relationen 'minst lika bra som' är transitiv<sup>1</sup> visar det sig efter ytterligare upprepningar att U100 är minst lika bra som U1000. Detta är paradoxalt eftersom de törstande faktisk skulle uppleva skillnad i välbefinnande mellan U100 och U1000. Salwén menar att "det rimligaste att lösa paradoxen ovan är kanske att acceptera att det finns omärkbara skillnader i lidande och att hävda att sådana skillnader har moralisk relevans".

Denna slutsats förefaller rimlig och har som Salwén påpekar en "uppenbar relevans för många miljöproblem". Det går därmed att motivera exempelvis varför man bör åka kommunalt till jobbet snarare än att ta sin egen bil. För att uttrycka det som Salwén:

"Det är kanske något bekvämare att åka bil istället för kommunalt till jobbet. Men bilåkandet har negativa effekter. Dessa effekter påverkar ett stort antal människor negativt, om än omärkbart. Det är då rimligt att tro att den sammantagna försämringen är större än den bekvämlighetsvinst jag gör." (s. 52)

Boken lyfter också fram ett flertal befolkningsetiska frågor och deras konsekvenser för olika normativa teorier. Salwén konstaterar att "när vi väljer mellan olika reformer, som bindande klimatavtal, så väljer vi vilka som kommer leva". Det är naturligtvis sant: ett politiskt beslut kan påverka människors levnadsmönster till den grad att de individer som föds är helt andra än de som hade blivit födda utan beslutet. Salwén menar att detta medför ett problem för rättighetsetiken som säger att vi har "skyldighet att förbättra en annan människas situation bara om vi tidigare har försatt människan i ett sämre läge än tidigare". Miljöförstöringen försämrar inte situationen för någon individ då individen inte blivit född utan miljöförstöringen. Hur kan då miljöförstöring kränka framtida generationers rättigheter?

Även utilitarismen diskuteras i befolkningsetisk kontext, "kan en minskning av den genomsnittliga välfärdsnivån kompenseras av att det är fler som lever på den lägre nivån?" Svaret på frågan beror enligt Salwén på huruvida vi bör maximera den totala eller den genomsnittliga lyckan. Han menar dock att "såväl den totala som den genomsnittliga utilitarismen är problematiska". Han hänvisar till vad Derek Parfit kallar den motbjudande slutsatsen: att den totala

---

<sup>1</sup> Salwén anser att denna premiss (som säger att om X är minst lika bra som Y och om Y är minst lika bra som Z, så är X minst lika bra som Z) är "intuitivt sett väldigt rimlig". Han menar att om man ger upp den "så kan man inte längre betrakta värde som en summa".

utilitarismen föredrar en värld med ett enormt antal människor som lever liv som knappt är värda att leva framför en värld med lyckligare och färre invånare. Den genomsnittliga utilitarismen menar han också har problem då den skulle föredra en värld där Adam och Eva lever överlyckliga ensamma framför en värld där Adam och Eva lever lika lyckliga fast tillsammans med ett stort antal lite mindre lyckliga individer.

Salwén diskuterar också vad som bör ges moralisk status. Han verkar mena att det inte finns någon ”moraliskt relevant egenskap som plockar ut alla och enbart människor”, utifrån detta skriver han:

”Ett radikalt men föga lockande förslag är att acceptera att inte heller (alla) människor förtjänar att beaktas ur ett moraliskt perspektiv. Betydligt rimligare är det att acceptera att i alla fall vissa djur har moralisk status.” (s. 87)

Växters och mikroorganismers moraliska status diskuteras i samband med Paul Taylors biocentrism som säger att det är fel att döda eller skada alla levande organismer. Salwén menar att denna princip är orimlig, bland annat eftersom den implicerar att vi begår ett allvarligt moraliskt fel exempelvis när vi snyter oss (vilket resulterar i att ett stort antal mikroorganismer dör).

Andra uppfattningar om vad som har moralisk status tas upp vid diskussionen av landetiken och djupekologin. Salwén tycks mena att landetiken och djupekologin är oprecist formulerade, vilket kan vara ett skäl till att hans eget ställningstagande inte kommer fram lika tydligt när han diskuterar dem. Den som är intresserad av huruvida ekosystem och arter har ett intrinsiskt värde har dock mycket att vinna på att läsa denna del som mycket tydligt beskriver argumenten för och emot.

I slutet av boken betraktas miljöetiken ur ett mer praktiskt perspektiv. En fråga som diskuteras är huruvida malaysiska regeringen bör bygga en kraftstation på Borneo. I det fallet menar Salwén att alla teorier som han tagit i beaktan ger ungefär samma svar. Han verkar också mena att detta är en generell tendens inom miljöfrågor:

”Även om de teorier som vi har diskuterat i den här boken ger olika svar på *varför* en handling är fel eller *varför* en viss åtgärd bör utföras, så är de ofta överens om att handlingen är fel och att åtgärden bör vidtas.” (s. 169)

Detta är säkert sant, men jag är övertygad om att det finns praktiska miljöfrågor där teorierna inte är överens om att en handling är fel, boken hade

nog tjänat på att ta upp dessa. Eftersom boken delvis riktar sig till en ”intresserad allmänhet” kan de teoretiska resonemangen kännas överflödiga om de inte tillämpas på praktiska exempel.

Detta är dock bara en liten invändning, överlag är boken en mycket bra introduktion till miljöetiken och den uppfyller syftet att ”presentera, systematisera och diskutera” några förslag på lösningar till miljöproblemen.

GUSTAV ALEXANDRIE